

Skåne och studieförbunden

EN RAPPORT FRÅN FOLKBILDNINGSFÖRBUNDET

Källor:

Rapporten baseras på offentlig statistik för 2012. Uppgifterna har hämtats från rapporter och hemsidor från nedanstående myndigheter. Därutöver har även egna beräkningar gjorts.

Folkbildningsrådet: www.folkbildning.se

Statistiska centralbyrån: www.scb.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Skolverket: www.skolverket.se

Region Skåne: www.skane.se

Göteborgs universitet/SOM-institutet: www.som.gu.se

Länsstyrelsernas och regionförbundens databas Regionfakta.com: www.regionfakta.com

Skåne och studieförbunden - En rapport från Folkbildningsförbundet

Text: Göran Hellmalm

Layout: Lill Perby

www.studieforbunden.se

Regionala rapporter, Folkbildningsförbundets material 2013:5

Inspiration till samtal

Föreläsning om hjärnforskning, demokratisoppa med samtal eller ett språkcafé. Studiecirklar i allt från tovning till tyska, hiphop till hälsa, skrivande till solceller. De tio studieförbunden är en aktiv del av samhället. För att fortsätta utvecklas krävs samtal mellan studieförbunden på lokal nivå, kommun och region; diskussioner om dagens bildningsbehov, folkbildningens idé och potential.

”Skåne och studieförbunden” ska fungera som ett underlag i de samtalen. Hur ser det ut med utbildning och arbetsmarknad i Skåne? Hur mår demokratin och kulturen? Och vilket stöd får studieförbunden från de skånska kommunerna?

Många kommuner har haft det tufft ekonomiskt under en följd av år. Kommunernas generella bidrag till studieförbunden har nästa halverats de senaste tjugo åren. Det oroar oss. Vi tror att studieförbunden behövs för att möta människors lust till skapande och lärande, för att öka förståelse och toleransens i samhället och för att fler idéer ska gro.

Folkbildningsförbundet är intresseorganisation för de tio studieförbunden. Under 2013 publicerar vi ett antal rapporter som belyser läget i olika regioner i Sverige. Vi hoppas att en ökad diskussion ska leda fram till att fler kommuner ser vad studieförbunden kan bidra med. Vi är övertygade om att sådana dialoger innebär att Vellinge och Staffanstorps omprövar sitt beslut att inte ge några bidrag till studieförbunden. Att Kävinge och Tomelilla höjer sina synnerligen låga bidrag och att Trelleborg som toppar listan över bidrag till studieförbunden får fler goda argument för sitt beslut.

Om studieförbundens verksamhet

Studieförbunden med 374 medlems- och samverkansorganisationer verkar i hela Sverige, i alla landets kommuner. Studiecirkeln, där människor söker kunskap tillsammans utifrån ett specifikt intresse och lusten att lära är grunden för studieförbunden. Tillsammans genomför studieförbunden årligen cirka 276 000 studiecirklar, med över 663 000 unika deltagare. Andra folkbildningsaktiviteter, i friare och flexibla former än studiecirkeln, samlar varje år mer än 380 000 deltagare och ett stort antal kulturprogram lockar varje år 18 miljoner besökare.

Folkmängd: 1 252 933

Antal kommuner: 33

Största kommun: Malmö (302 835 invånare)

Minsta kommun: Perstorp (7 159 invånare)

Genomsnittligt invånarantal/kommun inkl. Malmö: 37 968

Genomsnittligt invånarantal/kommun exkl. Malmö: 29 691

Om Skåne

Skåne är en komplex region som är innefattar såväl storstad som landsbygd. Regionen har 1,2 miljoner invånare fördelade på 33 kommuner. De 33 kommunerna skiljer sig ganska mycket åt; såväl vad gäller storlek som ekonomiska och sociala förutsättningar. Skillnaden mellan Malmö kommun med över 300 000 invånare och Perstorp med 7 000 invånare påverkar naturligtvis i vilken grad kommunen kan erbjuda ett mångfacetterat kulturutbud eller engagera sig i aktiviteter utöver den egna kärnverksamheten. Genom den pågående integrationen med Danmark i Öresundsregionen omfattar arbetsmarknads- och bostadsregionen Skåne även de östra delarna av Själland.

Sedan 1999 styrs Skåne av ett direktvalt regionfullmäktige som utöver hälso-sjukvård även ansvarar för det stora området *regional utveckling*, som innefattar kollektivtrafik, infrastruktur, näringslivsutveckling, planering och miljö samt kultur.

Skåne har en positiv befolkningsutveckling då 29 av 33 kommuner ökade sitt invånarantal.

Skåne och arbetsmarknaden

Arbetsmarknadsstrukturen i Skåne motsvarar till viss del den i riket. Andelen arbetsställen inom industrin och areella näringar sjunker till förmån för tjänstesektorn. Även om Skåne har en lång historia som jordbruksbygd är andelen arbetsställen inom areella näringar lägre än genomsnittet för riket. Däremot har Skåne en högre andel arbetsställen inom tjänstesektorn jämfört med riket. Det finns dock stora skillnader mellan kommunerna. Kommuner som Osby och Skåne med över 50 % av arbetsställena inom areella näringar samt industri, medan kommuner som Malmö och Lund domineras av tjänstesektorn till mer än 80 %.

Andel arbetsställen per näringsgren			
	Areella näringar	Industrinäringar	Tjänstenäringar
Skåne	14,4	13	72,6
Riket	20,7	13	66,3

I jämförelse med riket har Skåne en högre andel öppet arbetslösa. Om man även räknar in arbetslösa som ingår i någon typ av arbetsmarknadsprogram kvarstår skillnaden gentemot riket. Bland de öppet arbetslösa är männen fler såväl i riket som i Skåne. I Skåne är dock skillnaden mellan andelen arbetslösa män respektive kvinnor större än i riket som helhet.

Medelinkomsten i Skåne är 227 000 kr/år vilket är lägre än genomsnittet i Sverige, 243 000 kr/år. Samtidigt är den genomsnittliga skattesatsen för Skåne 30,74 % vilket är lägre än riksgenomsnittets 31,73.

Skåne har även en noterbart högre andel av hushållen som har ekonomiskt bistånd från det offentliga, 5,1 % jämfört med 4,4 % i riket. Just i detta fall blir det särskilt tydligt att det finns stora skillnader mellan kommunerna i regionen. Vellinge är den kommun i Sverige som har lägst andel med ekonomiskt bistånd, medan grannkommunen Malmö återfinns bland de fem kommuner i riket med högst andel.

Andelen utrikesfödda är noterbart större i Skåne än i riket. Den genomsnittliga andelen utrikesfödda i Sverige är 14 % medan den i Skåne är 18 %. I Malmö har närmare 40 % av befolkningen utländsk bakgrund, d.v.s. har en eller båda föräldrarna födda i annat land. Arbetslösheten är även högre i gruppen utrikesfödda, i synnerhet för dem som nyligen anlant till Sverige.

	<i>Skåne</i>	<i>Riket</i>
Andel arbetslösa	7,4 %	6,5 %
Andel öppet arbetslösa	4,1 %	3,5 %
Andel med ekonomiskt bistånd	5,1 %	4,4 %
Högst andel med ekonomiskt bistånd	9,1 % (Malmö)	11,9 % (Sorsele)
Lägst andel med ekonomiskt bistånd	0,6 % (Vellinge)	0,6 % (Vellinge)

Skåne och demokratin

Statens syften med stödet för folkbildningen:

Att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,

Bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Valdeltagandet i regionen som helhet är lägre än riksgenomsnittet. Detta gäller såväl kommunalval som riksdagsval. Av Skånes 33 kommuner har 25 ett valdeltagande under riksgenomsnittet. Det finns dock två kommuner, Vellinge och Lomma, som avviker genom att ha högst respektive näst högst valdeltagande i Sverige. Kommunerna med lågt valdeltagande är generellt kommuner som antingen har stor andel invandrare med låg etableringsgrad på arbetsmarknaden eller kommuner vars arbetsmarknad domineras av ett eller få industriföretag.

Andelen av befolkningen som är medlem i ett politiskt parti har sjunkit drastiskt under de senaste decennierna. Omkring 6 % av medborgarna i Sverige anger att de är medlemmar i ett politiskt parti, jämför med 15 % i mitten av 1980-talet. Denna utveckling avspeglas sannolikt även i Skåne.

Undersökningar av medborgarnas förtroende för lokal demokrati visar att 64 % av skåningarna är ganska nöjda eller mycket nöjda med demokratin i sin egen kommun. Över tid har även medborgarnas upplevelse av att de har möjlighet att påverka politiska beslut ökat.

Samtidigt finns tecken på att ett missnöje med etablerade politiska partier i Skåne. En indikator på detta är att det vid valet 2010 fanns lokala politiska partier som kandiderade i 22 av 33 kommuner.

Förtroendet för demokratin påverkas dessutom av faktorer som utbildningsnivå, situation på arbetsmarknaden och grad av engagemang i föreningslivet. De som är högt utbildade, äldre och etablerade på arbetsmarknaden har över lag större förtroende för demokratin än nyanlända invandrare eller arbetslösa och lågt utbildade unga.

Valdeltagande 2010		
	Skåne	Riket
Kommunval	86,6 %	88,4 %
Riksdagsval	83,85 %	84,63 %
Högst kommunval	90,5 % (Lomma)	90,5 % (Lomma)
Lägst kommunval	74,2 % (Bjuv)	61,0 % (Haparanda)
Högst riksdagsval	91,3 % (Lomma)	91,3 % (Lomma)
Lägst riksdagsval	79,5 % (Bjuv)	71,0 % (Haparanda)

Skåne och utbildningen

Statens syften med stödet för folkbildningen:

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.

Det finns en tradition av högre utbildning i flera av Skånes städer. Redan på 1000-talet fanns klosterscholor i bl.a. Lund. I dag härbärgerar regionen två universitet, två högskolor, 17 folkhögskolor samt ett antal internationellt välrenommerade forskningsanläggningar. Alla de tio studieförbunden är verksamma i Skåne. Som på övriga områden varierar utbildningsnivån mellan de olika kommunerna i regionen. Totalt sett är det en något större andel av skåningarna som har eftergymnasial utbildning än genomsnittet i riket. Detta gäller även om man räknar in andelen med forskarutbildning. Andelen av befolkningen i Skåne som inleder högskolestudier är också större än riksgenomsnittet.

Samtidigt låg grundskoleelevernas genomsnittliga meritvärde under riksgenomsnittet i 20 av Skånes 33 kommuner. Andelen behöriga till gymnasiet ligger också några procentenheter under riksgenomsnitt. Att det trots detta är en hög andel som inleder högskolestudier, pekar på att vuxenutbildningen har stor betydelse i regionen.

UTBILDNINGSNIVÅ	Andel av befolkningen %	
	Skåne	Riket
Folk-/grundskola	14	14
Gymnasium högst 2 år	23,5	25,5
Gymnasium 3 år	19,5	20
Eftergymnasial utb <3 år	14,5	14,5
Eftergymnasial utb >3 år	24	23
Forskarutbildning	1,5	1
Övrigt/uppgift saknas	3	4

Skåne och kulturen

Statens syften med stödet för folkbildningen:

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

I Skåne finns starka kulturinstitutioner med teatrar och operahus i flera av regionens städer. Det finns också en tradition av deltagarkultur med koppling till bl.a. högskolor, studentorganisationer, studieförbund och andra delar av föreningslivet. Regionen bevakas av ett antal lokalradiostationer och lokala dagstidningar.

Region Skåne har sedan flera år haft ett framgångsrikt samarbete med Kommunförbundet Skåne kring den så kallade Skånemodellen. Skånemodellen är en strukturerad samverkan mellan kulturinstitutioner och institutioner inom vård, skola och omsorg. Kulturen integreras i Skånemodellen på ett naturligt sätt i de ordinarie verksamheterna. Framgången för Skånemodellen ledde till att regionen och Helsingborgs stad, med stöd från regeringen under åren 2009-2011 drev det uppmärksammade pilotprojektet kultur på recept. Grunden i kultur på recept var att erbjuda långtidssjukskrivna en kulturcheck som de kunde använda på olika kulturaktiviteter. Syftet var att genom kulturupplevelser förbättra personernas hälsotillstånd och påskynda tillfrisknandet.

Ideell Kulturallians Skåne samlar regionala och lokala organisationer som sysslar med amatörkultur, bland dem studieförbund. Ideell Kulturallians är en part i samverkansmodellen och bidrar till de regionala kulturplanerna.

Skåne och studieförbunden

Alla tio studieförbund bedriver verksamhet i Skåne. Studieförbunden är också representerade i de flesta kommunerna i regionen. Flest lokalkontor har studieförbunden i de största städerna Malmö, Helsingborg, Kristianstad, Lund och Trelleborg.

Andelen av befolkningen som deltar i studiecirkel är lite drygt 19 % vilket är i enlighet med nivån i riket.

Av regionens 33 kommuner är det två, Vellinge och Staffanstorps som inte ger något generellt bidrag till studieförbunden. Trelleborgs kommun är å andra sidan en av de tio kommuner i Sverige som ger mest generellt bidrag. Det genomsnittliga generella bidraget från kommunerna till studieförbunden är högre än riksnivån, 38 kr per invånare, jämfört med 35 kr/inv.

Region Skåne ger 27 miljoner kronor i generella bidrag till folkbildningen, vilket motsvarar 22 kronor per invånare. Därutöver ges även riktade bidrag om 350 000 kr samt verksamhetsbidrag till Skånes bildningsförbund om 600 000 kr.

Kommun - högst till lägst	Generellt bidrag till studieförbunden (kr/invånare)
Trelleborg	82,3
Malmö	54,4
Kristianstad	53,5
Ystad	48,4
Lund	46,2
Hässleholm	45,0
Helsingborg	42,7
Örkelljunga	41,4
Eslöv	44,1
Osby	33,9
Åstorp	33,2
Simrishamn	32,7
Höör	32,3
Klippan	31,3
Hörby	26,8
Ängelholm	25,6
Sjöbo	23,4

Östra Göinge	23,2
Bromölla	20,2
Svedala	20,2
Perstorp	20,1
Bjuv	18,9
Höganäs	18,2
Båstad	17,6
Lomma	17,6
Skurup	16,0
Burlöv	15,3
Svalöv	15,1
Landskrona	12,1
Tomelilla	9,4
Kävlinge	3,4
Staffanstorps	0
Vellinge	0
SKÅNE genomsnitt	38,0
SVERIGE genomsnitt	35,0

Kommun – i bokstavsordning	Generellt bidrag till studieförbunden (kr/invånare)
Bjuv	18,9
Bromölla	20,2
Burlöv	15,3
Båstad	17,6
Eslöv	44,1
Helsingborg	42,7
Hässleholm	45,0
Höganäs	18,2
Hörby	26,8
Höör	32,3
Klippan	31,3
Kristianstad	53,5

Kävlinge	3,4
Landskrona	12,1
Lomma	17,6
Lund	46,2
Malmö	54,4
Osby	33,9
Perstorp	20,1
Simrishamn	32,7
Sjöbo	23,4
Skurup	16,0
Staffanstorps	0
Svalöv	15,1
Svedala	20,2
Tomelilla	9,4
Trelleborg	82,3
Vellinge	0
Ystad	48,4
Åstorp	33,2
Ängelholm	25,6
Örkelljunga	41,4
Östra Göinge	23,2
SKÅNE genomsnitt	38,0
SVERIGE genomsnitt	35,0

Reflektioner

Skåne framhålls ofta som en expansiv och kunskapsintensiv tillväxtregion. Detta stämmer i hög grad i den sydvästra delen av regionen. Men såväl den nordöstra som den sydöstra delen av regionen uppvisar många problem och utmaningar som är snarlika dem som finns i landsbygdskommuner i mer glesbefolkade delar av landet. Detta kan gälla faktorer som negativ befolkningsutveckling, minskande skattekraft, ökande utbildningsklyftor och föråldrade strukturer på arbetsmarknaden. I dessa delar av regionen kommer sannolikt såväl kulturliv som social omsorg att ha ett växande behov av samarbete med aktörer inom civilsamhället för att kunna erbjuda medborgarna en god livsmiljö.

På samma sätt har vissa kommuner, med Malmö som välkänt exempel, att hantera en hel del social problematik. I dessa områden gör studieförbunden redan i dag många viktiga insatser. Sannolikt kommer behovet av samverkan med civilsamhället inte att minska framöver, snarare tvärtom.

Skåne är som framgått en region med stora skillnader mellan kommunerna. Region Skåne tar ett visst ansvar för att överbrygga skillnaderna genom regionala satsningar inom bl.a. kultur, utbildning och folkhälsa. Att Region Skåne finns som en stark samlande aktör innebär att det finns en god struktur för samverkan mellan olika aktörer. Samtidigt har den stärkta regionala nivån i viss mån inneburit att kommunerna överlämnat delar av ansvaret för bl.a. kulturutveckling till regionen. Detta kan tänkas påverka lokala politikers prioriteringar av t.ex. samverkan med organisationer som studieförbunden.

Det förs även långtgående diskussioner om en utvidgning av regionen så att den även ska omfatta delar av södra Småland och Blekinge. Hur en eventuell utvidgning kommer att påverka relationen mellan den regionala nivån och den lokala återstår att se.

Kommunernas generella bidrag till studieförbunden har minskat drastiskt de senaste 20 åren. Ser man till Sverige som helhet har det genomsnittliga generella bidraget från kommunerna minskat från 77 kr per invånare 1992 till 35 kr per invånare 2012, d.v.s. mer än en halvering på 20 år.

Som visats i statistiken ovan ger kommunerna i Skåne mer generella bidrag till studieförbunden än genomsnittet för riket. Detta är värt att notera. Men att enbart utgå från kommunernas generella bidrag ger naturligtvis inte någon fullödig bild av hur kommunerna samarbetar med studieförbunden. Flera av studieförbunden bedriver verksamheter i kommunerna som finansieras på andra sätt än genom generella bidrag. Riktat stöd, entreprenader och projektbidrag har under de senaste decennierna ökat på ett nationellt plan. Sannolikt gäller detta även för Skåne. Diskussionen om hur relationen mellan kommuner och studieförbund påverkas av de förändrade finansiella förutsättningarna måste föras, såväl inom kommuner som i studieförbund. Förhoppningsvis kan denna rapport ge inspiration till sådana diskussioner.